

БЕШ ЧЫЛДЫҢ КИЖИЛЕРИ

Бистин республиканың ырак-уаң булуңларының бирээси Монгун-Тайга районда онгу беш чылда бодунга алган социалисттик хүлээлгелерин хуусаа бетинде күөсеткен мурнакчылар ээзэс эвес. Ам оларның чамдызы-биле таныжып көрүлүңер.

Метэз Быршынакович Сорен-Натпиг «Малчын» совхозун кадарчылап киргенден бээр ам 28 чыл болуп турар. Ол үнүң дүргүзүндө ол тарзан совхозуна муң-мүн хойларын өстүрүп берип, бодунуң мергежилгине дына хой аныятарын өрөткөн. Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны, Куш-ажылыч Алар орденниң үшкү чөргөзүнүн эдилекчизи Метэз Быршынакович Сорен-Натпиг Монгун-Тайгада хүндүтүлгө улустуң бирээзи.

Антониде Сааева Маңдычы Тоолалыгга өшкү кадарчыларының топ турлаанда садыгын. Ол малчыларның хөргөл бергенин, оларның чагыгларын ак сепкилди күөсөдүп турар. Ол чүгүл садыгын эвес, а харын киномеханик, радиостик мергежилни база кончук эки шигээдиги алгаш, малчыларга кино көргүзүп, район төвү-биле радио-биле чугаалажып ажылда база ак сепкилди күөсөдүп турар. Антониде Тоолалыгга малчыларның партия эге организацизының секретары.

Монгун-оол Иргитович Намы «Мөгөн-Бүрөн» совхозун хоочун, бсдин арга-дурмулгалыг хойчуларының бирээси. Малчын бо кыштагылашына хынамчалыг белеткенген. СЭКП-ниң XXVI съездинге уткуштур бедиктен социалисттик хүлээлгичи ол алгаш, төрүр 100 хойдан 100 хураганы онча-менди доруктуруп алырын хүлээнген.

В. ЧАДАМБАНЫҢ ФОТОЛАРЫ.

ЧАЯННЫ АЖЫЛ-БИЛЕ А Ж Ы Д А Р

Коммунист
дугайында чугаа

Э К И И. Мина! — дээш, оогу тывалап чугаалаар, а дем-гиз:

— Привет Артемьевич! — деп, ону хүндүлөп, адаарым ада-биле адааш, орустап менди солтур.

Эртенниң-не Виталий Артемьевич Гольцовтун Михаил Лопсанчап-биле ажылы мундот-дугушкун-биле эгелээр. Оон бээр он дөрт чыл эрте берген-даа болза, оларның сепкил-саягы баштайгы учуражылыг уезинде дег, чылгыт хөөр арткан. Бичан, он дөрт чыл бурунгаар, М. Лопсанчап мебель фабриказының эргинин артат кирген. Виталий Артемьевич Гольцовтун эвенозунга барган.

Бодундан барык ийи каттап улуг шыраак ол кижини баштай ширин кылдыр эскерген. Боду улуг шыраак-даа болза, сепкил бичин, аажым-чаа ажык, чугаакыр ол мастерге чаа келген оол удаваанда таарыма берген. Оларның на-йралыгга чүгүл аажым-чаа эвес, харын хамыктын мур-нунда ажыл-ижи күшүгү сал-дарын чедирген. Деминг чы-ажылдан бичиктү найраа төртүтүр.

Виталий Артемьевич кадр-жаа ажылчын, амыралга шың туружу шагда тыпкан төлөнтү кижилерин билээр. Ол хоочун коммунист, СЭКП Тыва обкомунун кежигүнү, коммунист күш-ажылдын шалычын, фабрикада улус-ту контрол бөлүгүнү кежигү-гү, дээш он күөсөдүп тура-ры хой-интиг ажылдарын са-наарга бериш хой. Оон ажал-амырлар-биле сепкил хан-ды таныжар дээш бир каттап Кызылдын мебель фабрика-зыне чоруккан мен. Шугу-ла бугуруга кыялыңың ка-бинеңге бардым. Ууун ху-т-сипит, кабарчылар анык-ар мени хүлээп алды.

— Чүгө мала-ла Гольцовтун соңуугаарыңар ол? — деп, ал-депсинген-даа шыкаш, удур айтырды.

Мен бичин кааа алгадай берген, оон соода:

— Азы сизеринг сүмөн-кандыгыт, таарышпас болза,

эске мурнакчыдан санаалап көрбөс сөлөс бей? — даям.

— Мени чедир брелдирер шыкаш — дээш — Виталий Артемьевич мала-ла мурнакчы ажылчын, а мындот ажылчын-нар бисте хой. Престээр пек-тиң ажылчыннарын, оон бри-гадирин соңууга көрүңүз кадыгыт...

— Республиканың Хүндүлөп сымбарындаа оон чүрүм ба-зы көргүскен-дир — дээш олур мен.

— Че, мындот болза, Вита-лий Артемьевичниң талышты-рып кайып, оон-биле чугаа-лаш — дээш, пекче чорутту.

А ПЕТРОВУГ чыт думукаа коды. Эгээр пек бо. Хой түмбөккалар шкафтар аразында Виталий Ар-темьевич, оон ичинде М. Лоп-санчап, он талаанда Валерий Туркин чайот ажылдаан турар. Оон удуртканы эпте-кчилер эвенозу бо. Мастеринг ажылдарын кезек магаалап тур мен. Ол бистерин эскерген-даа болза кылган ажылчын-дардыккай, мында-даа «Ми-на», «Валера» деп дуалакчы-ларын кылгырып, түнү кылы-рын айтып берип, чамыга баргаш, ол-бо дулаажыпкан, дедир кээп-де ажылчын уда-мыччап тур. Оон саалаарының аразында бичин кадалар, ээ-ринилерин доопаанда кижик-кербес. Каян бир кезектиң ту-дүштүгүңа, мындай кижик-ханын бугуру бер. Бир-бир баавага, хамык бичин кадал-дарын, эрчилдирең ол дүгүрү хуула биче эрбей, саазаа-ры-биле ичир — бичин чурат-тып. Мэйн капаанга кыжы-ла-ла, деп ичиримин хаяларым бүдө бөдөн.

— Мейнэ херектик чор си-деп бей? — дээш ол биске утку-штур кылгаш келди.

— Во корреспондент силер-биле чугаалажып херектик ки-жи-ли-деп кааш, начальник көлөй бардым.

Улаваанда дүштеки тапсар

эселээр. Бичан оон-биле та-ваар, сагыш хандыр чугаала-жып олур бис.

Б О ДЭРГЕ чүгүл эки бу-дурдугени эвес, принципалдыг, идепкейлиг хой-нигичи. Бир каттап ол орайга дээр ажылдаан, дүң-мамы-биле чамып олурган. Эр-ти мын бажынар аразында тар хуудум-биле кылаштар-жып олурда, оларга, уткуштур үш кижини бараам көзүңүз. Баштайгы кижик бар-ла ша-а-биле эрте халыг бергенде, алышкылар ону хуулаанарга сүрдүргөн кижик-дир дээрин эскерип каан. Соондан келген ийи кижиниң барзын артында бижектик, каш минута болгаш дескен кижини доран чете бээр турган. Болжур-даа үе-чок. Бичанга Виталий Ар-темьевич, чүгүл-да болза улут кижик болгаш бижектик хуу-лааны четиш, сепкил алган, күшүгү холлары-биле оон би-жиги ушта соп алгаш, черге чыгыр база берген. Ол ара-чында ийи хуулаан сүрүп чо-раан кижини кааппа, оле-халып олурда, оон думукаа оларның бирээсин өлбөт-шынчылаш, кичиктирбайн барган.

Ажылдыг херек үлгүлөп турган хуулаанарга удур кор-гун чок чоруту дээш комму-нист Виталий Артемьевич Гольцовтун, оон думукаа Тыва АССР-ниң Иштин херектер министрствозунда ортектик белектер-биле нааппа.

— Бижек туткан дүржөктөн каян кортайн сепкил ал-дырар. Артемьевич, күжүңгө бугуруңар ол бей? — деп, өл-төңнөдө өөрү ол болучунуңу дымкан кааш, оон айтырган.

— Хамык учур мын эвее-деп, ол харымала. Ол дээр-ге совет кижини хүлээлгич-дир Багай чапчылар-биле демисе-жир менээ каа-лаа: ажылга-ла, хой-интиг чөргөзүн-даа, күдүмүтү-даа дөмөй. Оолар-мын база мындай кижиниң турар мен. Ийе, мындай мээ-

биле кады думкан бааа чо-раан.

Ч Ы Л келген тудум-на ме-бель фабрикасы удам сай-дырып кел чыдарын Вита-лий Артемьевич хой чылда ажылдап келген үезинде көрүп келген. Баштайгы бөдүн сто-д, сандайлап эгелээр, бөгүлө полиуретан каан шкаф, ди-ваз, столдарга чедир кымып турар алган. Ол бүгүнү хой нуруузу Виталий Артемьевичин холун дамчып эртип ту-рап. Чүгө дээрге, кылган аял-мыс херекселерин бүдүн эт кылдыр энтээр улус оон эвено-зу.

— Черле мындай чаа техно-логияны шигээдип ап турда, бир-де бергелер таваржып кээр, ону чогадыкчы бау-биле кылбас болза, хөржөк-дөп, фабриканың технологи-Антониде Сааева Маңдычы Тоолалыгга өшкү кадарчыларының топ турлаанда садыгын. Ол малчыларның хөргөл бергенин, оларның чагыгларын ак сепкилди күөсөдүп турар. Ол чүгүл садыгын эвес, а харын киномеханик, радиостик мергежилни база кончук эки шигээдиги алгаш, малчыларга кино көргүзүп, район төвү-биле радио-биле чугаалажып ажылда база ак сепкилди күөсөдүп турар. Антониде Тоолалыгга малчыларның партия эге организацизының секретары.

В ИДУРЛУГЕ чедириниң кижик бугурунун кылмак, ажылдаан тургустунар. Бичангап хоочун коммунист

дири белең эвес. Бичангап ол хамыктын мурнунда бодунуң өөрүндө сүмө айттырган.

— Чүгө деп бааар сен, Ми-на, чаа комплектини эгелес-турар улустур бис, норма ме-дирин шылдаар ирги бис бей?

— Чон шылдаас деп, Артем-ьевич. Баштай берге-де, чо-ра-ту ону дүргөн кылырын ор-таалы тыва бээр бис—дээш эве-нокун уткуштур дүткөн.

— Сен чүгө деп болза сен, Валера — деп, чаа келген се-рекиңизинден айттыр.

— Мен сизеринг-биле кады мен—деп, ол харымала.

Шынап-ла «Дон» үш шка-фтар, бир тумботкадан түртү-түнгаш. Бир айла норма 24 индиг комплектини кылтып. Баштайгы үеде ол күөсетки-мейн турган. Оон тылгааны чүгүл чанчылаанында эвес, а чамык технология чүгүлден база хамарышкан. Шка-фтарын эскерткен моон мур-нунда технология бугулар үзүн шунуктен-биле адуштуптур турган. Ам ажиң бугурун ту-дүштүгүңа дөрт кезек пен-ден тесчир, чаа шунук-биле солап. Мейн шунукчун кыл-дырар болот дептир. Оон ажи-нги эвено бис айла 24 аяк 50 чедир. «Дон»-ны кылтып шилдирер аягың.

— Силер түрү бо-ла ажал-дарын кылтып тирең селер бей? — деп, оон айттырды.

— Чок. Чамыкка чыгы-бугулар эске-ла ажылды кы-лыр бис. Түскүл чыгы бугулар административни хой-интиг бажыларын шиги эскерт-кен, хуулаанга база кылтып турар бис. Чикчү бо чыгып хоорайлар аразында телефон хамылаанын чаа кабыла-рын кылтып доостуру. Мын чээрби ажиң кабыла бис. Ол ажилаанда кире бээр бис. Ол ажилаанын көрө-ле бээр си-ни.

Б УДУРЛУГЕ чедириниң кижик бугурунун кылмак, ажылдаан тургустунар. Бичангап хоочун коммунист

дири белең эвес. Бичангап ол хамыктын мурнунда бодунуң өөрүндө сүмө айттырган.

— Чүгө деп бааар сен, Ми-на, чаа комплектини эгелес-турар улустур бис, норма ме-дирин шылдаар ирги бис бей?

— Чон шылдаас деп, Артем-ьевич. Баштай берге-де, чо-ра-ту ону дүргөн кылырын ор-таалы тыва бээр бис—дээш эве-нокун уткуштур дүткөн.

— Сен чүгө деп болза сен, Валера — деп, чаа келген се-рекиңизинден айттыр.

— Мен сизеринг-биле кады мен—деп, ол харымала.

Шынап-ла «Дон» үш шка-фтар, бир тумботкадан түртү-түнгаш. Бир айла норма 24 индиг комплектини кылтып. Баштайгы үеде ол күөсетки-мейн турган. Оон тылгааны чүгүл чанчылаанында эвес, а чамык технология чүгүлден база хамарышкан. Шка-фтарын эскерткен моон мур-нунда технология бугулар үзүн шунуктен-биле адуштуптур турган. Ам ажиң бугурун ту-дүштүгүңа дөрт кезек пен-ден тесчир, чаа шунук-биле солап. Мейн шунукчун кыл-дырар болот дептир. Оон ажи-нги эвено бис айла 24 аяк 50 чедир. «Дон»-ны кылтып шилдирер аягың.

— Силер түрү бо-ла ажал-дарын кылтып тирең селер бей? — деп, оон айттырды.

— Чок. Чамыкка чыгы-бугулар эске-ла ажылды кы-лыр бис. Түскүл чыгы бугулар административни хой-интиг бажыларын шиги эскерт-кен, хуулаанга база кылтып турар бис. Чикчү бо чыгып хоорайлар аразында телефон хамылаанын чаа кабыла-рын кылтып доостуру. Мын чээрби ажиң кабыла бис. Ол ажилаанда кире бээр бис. Ол ажилаанын көрө-ле бээр си-ни.

Б УДУРЛУГЕ чедириниң кижик бугурунун кылмак, ажылдаан тургустунар. Бичангап хоочун коммунист

дири белең эвес. Бичангап ол хамыктын мурнунда бодунуң өөрүндө сүмө айттырган.

— Чүгө деп бааар сен, Ми-на, чаа комплектини эгелес-турар улустур бис, норма ме-дирин шылдаар ирги бис бей?

— Чон шылдаас деп, Артем-ьевич. Баштай берге-де, чо-ра-ту ону дүргөн кылырын ор-таалы тыва бээр бис—дээш эве-нокун уткуштур дүткөн.

— Сен чүгө деп болза сен, Валера — деп, чаа келген се-рекиңизинден айттыр.

— Мен сизеринг-биле кады мен—деп, ол харымала.

Шынап-ла «Дон» үш шка-фтар, бир тумботкадан түртү-түнгаш. Бир айла норма 24 индиг комплектини кылтып. Баштайгы үеде ол күөсетки-мейн турган. Оон тылгааны чүгүл чанчылаанында эвес, а чамык технология чүгүлден база хамарышкан. Шка-фтарын эскерткен моон мур-нунда технология бугулар үзүн шунуктен-биле адуштуптур турган. Ам ажиң бугурун ту-дүштүгүңа дөрт кезек пен-ден тесчир, чаа шунук-биле солап. Мейн шунукчун кыл-дырар болот дептир. Оон ажи-нги эвено бис айла 24 аяк 50 чедир. «Дон»-ны кылтып шилдирер аягың.

— Силер түрү бо-ла ажал-дарын кылтып тирең селер бей? — деп, оон айттырды.

— Чок. Чамыкка чыгы-бугулар эске-ла ажылды кы-лыр бис. Түскүл чыгы бугулар административни хой-интиг бажыларын шиги эскерт-кен, хуулаанга база кылтып турар бис. Чикчү бо чыгып хоорайлар аразында телефон хамылаанын чаа кабыла-рын кылтып доостуру. Мын чээрби ажиң кабыла бис. Ол ажилаанда кире бээр бис. Ол ажилаанын көрө-ле бээр си-ни.

Б УДУРЛУГЕ чедириниң кижик бугурунун кылмак, ажылдаан тургустунар. Бичангап хоочун коммунист

дири белең эвес. Бичангап ол хамыктын мурнунда бодунуң өөрүндө сүмө айттырган.

— Чүгө деп бааар сен, Ми-на, чаа комплектини эгелес-турар улустур бис, норма ме-дирин шылдаар ирги бис бей?

— Чон шылдаас деп, Артем-ьевич. Баштай берге-де, чо-ра-ту ону дүргөн кылырын ор-таалы тыва бээр бис—дээш эве-нокун уткуштур дүткөн.

— Сен чүгө деп болза сен, Валера — деп, чаа келген се-рекиңизинден айттыр.

— Мен сизеринг-биле кады мен—деп, ол харымала.

Шынап-ла «Дон» үш шка-фтар, бир тумботкадан түртү-түнгаш. Бир айла норма 24 индиг комплектини кылтып. Баштайгы үеде ол күөсетки-мейн турган. Оон тылгааны чүгүл чанчылаанында эвес, а чамык технология чүгүлден база хамарышкан. Шка-фтарын эскерткен моон мур-нунда технология бугулар үзүн шунуктен-биле адуштуптур турган. Ам ажиң бугурун ту-дүштүгүңа дөрт кезек пен-ден тесчир, чаа шунук-биле солап. Мейн шунукчун кыл-дырар болот дептир. Оон ажи-нги эвено бис айла 24 аяк 50 чедир. «Дон»-ны кылтып шилдирер аягың.

— Силер түрү бо-ла ажал-дарын кылтып тирең селер бей? — деп, оон айттырды.

— Чок. Чамыкка чыгы-бугулар эске-ла ажылды кы-лыр бис. Түскүл чыгы бугулар административни хой-интиг бажыларын шиги эскерт-кен, хуулаанга база кылтып турар бис. Чикчү бо чыгып хоорайлар аразында телефон хамылаанын чаа кабыла-рын кылтып доостуру. Мын чээрби ажиң кабыла бис. Ол ажилаанда кире бээр бис. Ол ажилаанын көрө-ле бээр си-ни.

Б УДУРЛУГЕ чедириниң кижик бугурунун кылмак, ажылдаан тургустунар. Бичангап хоочун коммунист

дири белең эвес. Бичангап ол хамыктын мурнунда бодунуң өөрүндө сүмө айттырган.

— Чүгө деп бааар сен, Ми-на, чаа комплектини эгелес-турар улустур бис, норма ме-дирин шылдаар ирги бис бей?

— Чон шылдаас деп, Артем-ьевич. Баштай берге-де, чо-ра-ту ону дүргөн кылырын ор-таалы тыва бээр бис—дээш эве-нокун уткуштур дүткөн.

— Сен чүгө деп болза сен, Валера — деп, чаа келген се-рекиңизинден айттыр.

— Мен сизеринг-биле кады мен—деп, ол харымала.

Шынап-ла «Дон» үш шка-фтар, бир тумботкадан түртү-түнгаш. Бир айла норма 24 индиг комплектини кылтып. Баштайгы үеде ол күөсетки-мейн турган. Оон тылгааны чүгүл чанчылаанында эвес, а чамык технология чүгүлден база хамарышкан. Шка-фтарын эскерткен моон мур-нунда технология бугулар үзүн шунуктен-биле адуштуптур турган. Ам ажиң бугурун ту-дүштүгүңа дөрт кезек пен-ден тесчир, чаа шунук-биле солап. Мейн шунукчун кыл-дырар болот дептир. Оон ажи-нги эвено бис айла 24 аяк 50 чедир. «Дон»-ны кылтып шилдирер аягың.

— Силер түрү бо-ла ажал-дарын кылтып тирең селер бей? — деп, оон айттырды.

куш-ажыла үлөгер-чижаан көргүзүп, өскөсөргө дуузмаң чедирерге кезээде белең. Хой-интиг даалгаларын, ыла-гы СЭКП обкомунуң жеңи-гүлү хүлээлгени ол бедик ха-рыскага-биле күөсөдүп турар. Коммунист бот-идекейин кезээде көргүзүп, коллективни бүдүргө, партия хураалда-рынга алган хүлээлгелерин күөсөдүрүп, бүдүрүктүгү куш-ажыл дээш доктамаа сагыш салырынын дугайын бо-дунуң санааларыга чугаалап келген. Фабрикада куш-ажыл-дар коммунист бот-идекейи дээш шигээлгенин эгелес-тиң болган коммунисттик куш-ажылды шалыңгыр деп күжүгүгү аттың баштайгы эдилекчилериниң бирини бааа-ла бо коммунист болган.

— Бистик мебель фабрикамы беш чыл панын октябрь айла күөсөдүп — деп, фабрика-нын директору чугаалап, мында дээш: Ол бүтү чедиринде хамыктын мурнунда коммунисттерин, шалыңгы-ларын үлүү үдүт. Эптектелер негизинен В. А. Гольцовтун эвеноу доктаамал мурнуку олуртута чоруп келген. Чедириниң бисте мурнакчылар хой. Нинтиң-биле фабрика бо чылдың панын аякка 25-те күөсеткен, паныла ажул 11 мул рублунан произукцияны чыл төнүчүгө чедир бирин шигиригэн.

Коммунист. Ол дээрге бугу-руга-даа, амырал-турт-талга-даа, хой-интиг амыал-ралында кезээде мурнак-болго хүлээлгени. Бо өстерин Виталий Артемьевич Голь-цовка хамарыштыр дымны-ча чугаалап бер. Казы бажылаа турар ажи Мина-ла Лопсанчап он дугайында ол дээрге кады ажалдан турар өөрү-биле аяккайын-даа, бө-ге таарыгдарын дөңө үч-жир кайтамчы чыгар сепкил-диг кижик деп чугаалап турар.

— Эртенниң-не Магистратын кулукчуулаа, хоорайны дортуку минорайонун ажи-лдо мөгө-шынчак мала-бугу-н бөлүгүн кижик мебель фабрика-зыне үлүү бажылаа. Чүс-те ага-бугуларын бажыларын шиги каастан шифинг-сеп-терин, шкафтарын, «Дон»-ны» кылтыпкан, оларын бажыларын каастаныларын бирээш ол дээрин билер кижик ховар.

Ш. КУЛАР.

А Ж Ы Л Ы Э К И Б И Л И Р И Н Д Е

Товаровед — бараан тала-зы-биле тускай эртенниг ки-жи. Селижеп Андреевич Сан-оол товароведтеп ажылдаш, 22 чыл чедир бар чоруту. Ол 1960 жылда баштай Пурса-бирейинин каа-кооператив-техникумун дооскаш, ажал-ды-машаан, ол-ла хоорайнын са-дыг институтун бот-өөрлө-гө-биле чедириниң доо-каа.

Ам Селижеп Сан-оол Улут-Төн районун херекселдер кооперативинде ажылдаш, 7 жыл бооп турар. Сөөлүгү ол ажи-тем бараанчы-нын эскеманын эргелектиг.

Бодунуң хүлээлгени ажалында ээ-харыскалган бедик, өскөсөргө үлөгер-чижаант эки ажалдан турарларын бир-ээш. Силал эргелектиг ажал-дан үезинде мына ара-мачыгаал чок бооп, күрүң-нин өчүзүң ак сепкилди камалап, нарак кымыл ажи-лал чоруту.

Чокта чаа Селижеп Ан-дреевичин ажалдап турар скадынга чете бердим. Оон эргелектиг ажи-тем ба-раанчынын скады арыт-си-лгип, бараанчыны түртүтүт.

өскү кылдыр дөңгөй салган. Силалда ажил-терөөн ажи би-лир, сагыш чорутуру киле, ажалдап турары киле. Силал ажалдакчыларын аразында социалисттик чары-ты эки организастаан. Оти-бы айнын түнүлгө-биле со-циалисттик чарыкка бириг-терип бо коллектив алган. Районун ажи-тем скады-дан садыгаларга 175 мул рублун бараанчы үндүрүп, кааа магазинерге чедир-ген.

Селижеп Сан-оол моон сон-

гаар-лаа, эске эш-өөрү шы-каш, социалисттик чарыктын каастан беледирин, бодунуң харыскалган ажалында бот-сепкилгени күөсөдүп турар.

СЭКП-ниң XXVI съездин-ге төлөнтүп учуражып дээш социалисттик чарыктын кол-лективке улам калбарып тур-гаш, бажы көргүзүлгөни чо-лу алыр учурагү бис деп, ол чугаалап турар. Оон өзү бү-рүн баатырлыг дээрин үс-түнө түнүлгө херекчилеп турар.

А. НАЧЫН-ООЛ.

Хандырылганар кандыгыл?

САДЫГ БААЗАЗЫНДА

Респотребсоюзтун Кызыла садыг баазы 13 районго, 6 ажалын кооперативке, 2 сепкину бараанчы-биле ху-бир хандыр турар. Бичан-гаш ажил мында хаймыш-кының. Чангыс хуи дүргү-дө манза чүжүгү үжүл-дө-дө машиналарын хуулап а-лышкан, келген бараанчы-ныгаш, таарыштыр тургузар. Хуида ол хире машиналарга бараанчыны чүдүрүп, райо-нарже үндүрүп турар.

Хой кижиниң бо коллектив онуге беш чылдың доо-дугу-чылда алган социалисттик хү-лээлгелерин чедириниң күө-сөдүп сорулга-биле чыл эгелес-тиң тура кымыла ажалдап эгелес. Деминг коллектив он-гу беш чылдан бараан са-дыг баазының планын онала-зын хуусаа бетинде, октябрь 20-де күөсөдүпкен. Бо чылдан эртен айларында баазыны

ажылдакчылары бүдүрүлгө бектик көргүзүлгө ажал-дан, бодунуң паныла ажул 25734 мул рублун бараанчы районун садыг четкилеринге чоруткан.

Садыг баазынын коллективниң күш-аж

ШИИТШРЛНГ БАШТАЙГЫ ТИИЛЕЛГЕ

60 чыл мурунда, 1920 чылды ноябрьда, Крымга, анык Кызыл Армия ишти болгаш аштык контрреволюциянын согуш төлөгичи — генерал Браунгелдин шериглери бүтүрү-биле чыла шаап, шийт-пиринг тийелгени чедип алган. Октябрьдин социалист Улуг революциянын чаалап алдышкынын Совет Россия камгалап алган.

Бистин чурттувуска хамааты дайынның айткыстарыкче буржуа, төгү эртеми оюгу чылдарда кинизиктин күштөлдүрүн, интересин дээрже империалист курундерини Совет эрге-чагырганы боо-чепсек-тин күжү-биле дүжүр октаар дээр сүлөөн; оралдажышкыны эвес дээрин шылаадыр кызыл турарлар. Ынчалза-даа буруу шайтаным документтерин болгаш фактыларын айтты турары шуут өскө: 1917—1920 чылдарда Совет Россияга удуз интервенцияны аштык болгаш иштик контрреволюциянын экилдик өскүскөн. Адак кол роль деген империализмге хамааржыр, а оон дузазы-биле иштик контрреволюция күжүн моонисип ал турган. Делегей империализмге хамааржыр чылаа оон узадым-кынынга буруулуз дээрзин В. И. Ленин демдегелз.

Делегей буржуазия — баштай герман, оон соонда англы, француз, америка, япон — Россияга тийлээш пролетариатка удуз дайындажып кирген. Советтерин анык республика-зынын девискеринин дөрттүзү үш кезин 1918 чылдын чабы-нында интервенциялар болган ак гвардейлериниң чылаа турган. Фронттузун иштин-биле 12 муң километрге пайаузен. Бүзүлзүшкүндө күштүзү-биле болгаш революциянын чаалап алдышкы-нарын камгалаары-биле бол-гышкындар партизаны чурттуз амдыралын дайыннын негиз-делери-биле тургузуу, бүтү

күштү болгаш акша-хөргенини интервенциялар болгаш ак гвардейлериниң хаалаашкы-нын оштур шаарыкче уга-ландыган.

Анык Кызыл Армиянын шыгыны тийелгелери, оон шериглериниң өсүдзү болгаш дайынчы чоруу делегей империализмниң политиказынга салдар чедирбес арга чок болган. Делегейин бирги дайы-ныга Германиянын тийелтир-гениниң соонда интервенцияны улам калбартып, бүтү фронт-тузга дайын чорудуугазын шыктыларын, бодунуа шериг-лериниң күжү-биле Совет эрге-чагырганы узуушкы чы-лырны Антанта шийттир-лээн. Чурттуз согуш, муруну, чөөн күштеринге англы, фран-цуз болгаш япон шериглер дү-жүртүнгөн.

Империалисттерин анык Со-вет Республиканы боттарыны шериг күжү-биле тийлеш адыр дээр оралдажышкыны бүтү-нү-биле буураан соонда, «боль-шевизмниң бүзүлээр» болгаш узуушкы соруга-биле Совет-терге удуз иштик болгаш аштык күштерини каттыш-кан походууну планни олар тургускан. Делегейин бирги дайында тийлешкенин Гер-мания-биле тайбын керээшн чары-биле 1919 чылдын февралда чылаадырмын Париж конференциязынга ол планни идеяны тургузуу чу-галашкан. Ол план Антанта чурттарыны кол командыл-лаанын март 6-дагы докумен-тазында тодаргай тайбыр-латтыган. «Россияны бүтү кызылдарында эгелзэн бол-гаш большевизмниң кол чүрээ — Москваже угаулан ишти хаалаашкыны кытырыңа эрге-жок чутулазын ында айт-кан. Чаа походу удуз турган Антантага дааскан. Алмурал Колчак Эвильс аразыны дээр команданын дээрзэн — Француз генерал Жаненин дайындажышкы-биле ишти дик-ректваларын дайынны бүтү чорудуулар-биле таарышты-

рарын тускай керээз атууга күжүлгөн. Жаненин тал айт-рыларын таллаш-биле ду-залачызы англы генерал Нокс турган.

Контрреволюсту дайышчылар-нын чөөн, муруну болгаш согуш бөлүктөрүн бирги ээлдеге каттыштырары Антантаын шийт стратегия боолдарын-да кол чыраа ээлеп турган. Француз ашкыны баштын Крымск 1919 чылдын апрель 17-де генерал Жанени эви-лдериниң ошкунушун мунулар бижжэн: «Бир эвес-амгы мыкш таарымчалык бай-далар турар болза, силерини кол күштеринерин Москваже походу болулар деп санаар мен. Узукте чок оору фронт-ну тургузары-биле согуз ха-мызындаалар Деникин-биле харылазын халдырар. «Англы генерал Айронсайд Россияны согуз таллазында кампаныны чай тургузуда доозары, «Кот-ласты ээлеп ал, Вологанын болгаш Петроградты ээлеп алары» болуна бээр деп са-нап турган. Ортакы Азияда интервенция «большевизмниң тайгы кампаны» үзүлде Туркестанда үндүр савыра-рым идеп турганнар.

Интервенцияны организа-циялар ак гвардейши шериг-лерге болгаш өскө-даа бур-жуа чурттарыны шериглери-ге дузалашкы-биле балтып, согуз, ирраки чөөн чүк болгаш муруну порттары шериг тех-никазын, өс-чөмөктү, деген-херекселерин хой санын судуоларын чорудуу турган. Актарыны большевиктерге удуз ол чылаа атканы оо буржуа Англыга кылган дээрзин ге-нерал Нокс ичип бижжэн.

Антанта бүтү күштерин чым, Советтерин анык республи-каныга өлүмүз кылганышкыны тургускан. Ынчалза-даа Кызыл Армия алуумук согуш-кумары-биле Антантаын чал-чаларын чылаа шаккан: баш-тай Чөөн фронтта Колчак, Муруну фронтта Деникин, Петроград чогулга Юденин-

ни, согуз чылаа Миллерни, Россияны Совет Республиказы болгаш оон Кызыл Армияны Антантаын каттышкан күш-терин шийтпиринг тулушукун-нарга тийлээш. Совет Респу-бликага удуз «14 күнүлерино походу» органиастаанын дугайын Черкы далай-биле чарлаа-даа, оон бүтү күжү-шкынын буурап дүжүнгөн 1919 чылдын сентябрьда ми-нир жуурга таарышкан. Ын-чалза-даа байдалы англы ге-нерал Нокс болур-чоругу-биле үнелеп, тийелтиргенин чы-лаазын шын чутаалазы. «Большевизмниң миллион ки-жилг шерин чылаа шаап бо-лур, а кажан 150 миллион орустар актары күзөвей, кы-зылдарын күзеп турар болган-да, актарга дузалашкан ажы-даа чок.

Ынчалза-даа делегей бур-жуазияны Совет Россияны боой тударынын чаа оралда-жышкынын 1920 чылда кыл-ган. Ынчан Антанта чүлө Кымыа аштынны чыткан ак полак милитаристтерин болгаш аргалыш шериглери эви-лдеп алар аргалы болган. Мурундагыны ичкеш, Анта-нтанын ол оюгу походу баау буурап дүжүк.

Уш чыл дургузунда чепсек-тиг кадыг-дошкун демиселдин түнелгиде Совет Россия Ок-тябрьдин чаалап алдышкыны-на камгалап алган, капита-листтик делегейин күштеринге удуз социализм баштайт шийтпиринг демиселге тийлээш. Ол тийлелге чүлө Совет Рос-сиянын салым-чолуна эвес, а өскө-даа чурттарыны ажилык конарынын хосталаа дээрзэ а-ныскаштык баа удуз ужуз-дузалып болган. Совет Россия-ны болгаш оон Кызыл Ар-миянын тийелгелериниң кол үндөшүн ажилыктынын бол-гаш таарышкыларын бижжыт экилдиге болгаш удузтарын найыралында үндөшкүндө чаа пилетиле болгаш күрүс-те тургузууда сипкелген.

Делегей империализмниң

согуш күжү — Фашист Германия 20 чыл эрткенде со-циализм чуртун чок кылдыр дээр оон-ла соруга-биле Со-вет Эвильсине оор эзу-биле халдаан. Ол дайыннын түп-кел билдинтир. Ынчалза-даа оон оюгу адимшикларынын ижи таараада-да, СССР-ге удуз чаа походу Вашингтонда болгаш Лондонда кылдыр, атомуг согушкуну план-нарын чогадып, шериг баа-тары тургузуу, Совет Эвиль-ни болгаш өскө-даа социа-листтик чурттары ракета-ядро-луг баазалар-биле бүзүлгө ту-рар апарган. Оон соругазы баа-да чалгыс — Совет эрге-чагырганы, социализмниң ча-лап алдышкынын узуушкы-нары.

Империализмниң мөзү-шына-ры 60-чыл дургузунда өскө-рилгөн. АКШ-тын болгаш НАТО-ну өскө-даа чурттары-нын империалисттер боттары-нын хосталазы болгаш ха-маарыныс чоруу дээр дем-сепкип турар бүтү удузтарга удуз, дөшпөлөгил чалактарга болгаш күрүслерге удуз удуз күштүг шериг күжүн уга-ндырп турар. Империалисттер каттышкынынын тургуза-рын, дайынче өскө күрүслер-ни күтүрүп, оларын дөш-көз-көзү тайбын аныкшылдыг удузтарга удуз ажылаарын күзеп турар. Оон бир чижээ-ге Муруну Кореяга болгаш Вьетнамага удуз АКШ-тын аг-рессивны Афганистанга бал-лит бөлүктөрүн организа-ла-ны, чепсектеги болгаш оон-да өскө чүлдөр хамааржыр.

Бистин чурттувуска хамааты дайынның дуржулазы бол-гаш өөрелери эрге-чагырга-ны бодунуа хостала алган бол-гаш хосталазын, хамаарыш-пас чоруткун ужуз-дузалык билген тошту тийлеш пилээс дээрзин керектээш.

Николай АЗОВЦЕВ, төгү эртежеринин доктору, профессор. (ПНМА).

«ШЫНГА» ХАРНЫ

Айтышкынын берген

Бо чылдын август 23-те «Чыдак-тур» деп эгелзг Х. Колдуз шүгүмчүлөдөгү хата-зын парлаттыган. Току район-да «Май 1» совхозтуз ирраки олардада мөчмөннөрдө чыс-чашкыны, өл-пешка сыз-дала автолукча чөтөп тур-гын ында иретерген.

Тыва реставрообозутун баш-таар чырын даргасынын ор-галышкы М. И. Макарованы редакция харылааны болза: «Анторун бижип турар дү-жүлгө чүдүдүн фактылары баар калтырар. Удуз депутат-тарын Току райкүсүмү-биле харылаашкыны, мөч-мөннөр тураларыны авто-матизир келип турар кылдыр орунтуу чыс тудар айтыш-кыны совхозтуз дирекцияны-га бергенин диктаткан.

СЭТА-нын фотохроникасы.

ЭРГИМ НОМЧУКЧУЛАР!

«Ш Ы Н»

солунну чагыдып алынар.

Чылда чагыдылганың өртөз 6 рубль.

СССР-НИН 1980 ЧЫЛДА КҮРҮНЕ

ШАҢНАЛЫНЫН ЛАУРЕАТТАРЫ

Бистин чурттуз бур хамаа-тылары, эртеденер болгаш бөдүн ажылынар-даа, ип-телигелер болгаш колхоз-чу таарышкылар-даа боттары-нын чылаадык ажы-даа-ижи дөш чоругу мөчмөн-шай-лаа ач турарлар.

Кадыг феррордан чыга кар-тыт сымалдары бүжүренип, тешкөмөчтүн тургускып, ажылаа киргенин баа СССР-ге өй-ле баштай ош бу-дуренин организаастаан дээр Ленинградтын феррордан кы-лаалар бөдүренин М. В. Ло-моосов аттыг заводтун бөлүк сипиалисттериниң СССР-ни 1980 чылда эртем болгаш техника таллазын Күрүне мангаш тылыска.

ЧУРУКТА: СССР-нин 1980 чылда Күрүне шаңналынын лауреаттары (солгай тал-дан) — заводтун төп лабора-ториянын начальниги тур-ган Т. И. Тараев, удуз тех-ник-технолог В. С. Алексеев, контролер-хулаа алышы А. Н. Лебедев, заводтун директору турган А. С. Соколов, завод директору З. И. Метелка, чок чуртук Н. В. Тусева, чок ма-лыштыл Н. П. Востоктала тарыны Току райкүсүмү-биле харылаашкыны, мөч-мөннөр тураларыны авто-матизир келип турар кылдыр орунтуу чыс тудар айтыш-кыны совхозтуз дирекцияны-га бергенин диктаткан.

М. БЛОХИНИН болгаш Н. НАУМЕНКОВТУН фотоу.

СЭТА-нын фотохроникасы.

М е р г е л д е й г е

«ЧИТКЕН» ПУТЕВКАЛАР

Бо үдө кандыг-даа ажы-адыктыг, хуудулуг болгай, а оюу кымыл турар ажилык ки-жи баа-ла чонуга хуудулук-дуг. Ылдыг турбуже, бистин «Сут-Хол» совхозта алаа дүшүсө, чычок чүлдөр бар-дыр. 1978 чылда социалист чарыштын түнелди-биле кезек ажалышкыны Москвада Улус ажал-атгынын чедипкенин-биле делегелзэн көрүр путев-калар-биле шапкан. Мурак-чыларын сатыш-секцияны өрүшкү додган, оларын эш-өөрлери-да, өт-бүзүшкү ке-жигиттери-даа аажок өөрзү турганнар.

Оон бээр ам ий чыл эркен. Ынчалза-даа Москваже кы-мыл-даа чоруткан. Шапал-путевкалар дугайы ол хөөр-лө хооун чутаа болуп арткан. 1978 чылда чүлө Иштин сал-бырдан беши дөрт кижи, эркен чымы — үш кижи путевкалар-биле шапкан тур-ган. Шапаканынын аразы-нда төрөн совхозтуга хой чылдарда чедипкенин ажал-дап, көзү ажал-атгы про-дуктуларын бүжүренин боттары-нык талыштып үлүг кирип келген малчынар-даа, механ-изаторлар-даа бар.

Ынчалташ «Сут-Хол» совхоз-

тун удузтукчуларында мын-дай айткыны салыскаан ийик бас. Путевкаларын ол чылдарда совхоз аман турган бе? Бир эвес бар турган болза, шапаканын удузтук орунтуу Москваже кымыл чоразыла чурттан чүлө болза, совхоз-тун удузтукчулары меге аа-зышкыны чүлө кылганын.

Малаа хамаарыштыр шыг-гын хынаады кымыл, саггар-ган, мөчелеттерин кижилерге түнелги ужурун тайлырлап бээр күзөткөндүр.

Д. ОНДАР. Чөөн-Хемчик район.

АЙ АШКАН

«Чунар-бажымыс ажалда-астаадында бээр ай ажа берген» дээр чылаа чок күн-лерде Кур-Чер сурунун тур-гакчыларында динчал болур. Шынал-ла чунар-бажың ай ажыг үе иштинде ажиттып-май, хаагыг турар берген. Чогуу оон кажан ажитты-нып, ажалдар орта билиш-кен. Динчалар класс үрел-ген-сөз джир, а чогуу ош бо-луп катан тургузар талла-нык кылдып турар өскү-лөң чүлө-даа чок. «Тийелге» совхозтун дирекцияны, Кур-Чер көзү Совет ошу канчаар шийтпиреп көр деп турары? Э. ТЕЖИТ.

Кызыл район.

КИЖИЛЕР АРАЗЫНДА КИЖИ

Араганы кижилерге, оон дээр кижини бүтүлө чүлөш чапай сепкил-биле көр кыл-дыр хөөрелериниң-биле кы-зылгараама. Арагада өскө дээр баа бар — кижини эв-дэ-шкыта болган ашкынын херек кырында конарышкы-нык кылдыр дээр. Араганы үрүгүзү кжерге, кижини бүтү ортарынын болгаш системалы-нын үрүгүзү турар, бирги эа-чтедө мезин, чүгө дээр өскө ортарынага бооларга, мээр оо лоран арыбдын шийгээтти-нер, ында болганы-биле кижини улам мергелзген дорайтар. Энирек өлгөн кижилерин мээр-ини кезип көрүп тургаш, мала араганын моонелген хөмө-лүн тодардып болур. Бир эвес ханда хоушчан ара-ганы хөмөмүн 1 деп алар — 1,50; мээр — 1,75 болур.

Араганы кижилерин хоу-шкы сирилээр чоруу болза, бүтү төп нерви системасында болган хой ийи ар-берге ес-коралдырын шөрүшкенин-биле бирээ-бар. Кижини дээр ийи ажал-чорудуула-шкыта, оон психиказын аар-берге өскөрүшкенин эге-лээр. Кижиниң характер өскөрүл, бөлжөк инстинкттер тыткын келер. Хоралыг ате-исттерге хамаарыштыр дүжүгү болза-даа, оларын хоралыг салдарында боолдар хары-лаашкынын шыдамык эес төптөр баштай үрелер. Сай-мырагай эес төптөр аар-каарлар. Донгуш, бажок, аа-жылары-биле, боолдарынын кымызы-биле, ааргачыларын кижилерин кайгыдып чоругу-нун чылаадын шыа. Арага-

чылар аразында сагмага-чурум үрүкчелери, ажал шыг үзөр-лөр, чаалаалар хой. Араганы кижилерини тура-соруу коо-шкар. Ижиптер дөп чүткүлө алыскаш, олар дилсини, оор-ланып ийгеле өскө-даа кем-хө-рөк-тү үлгеле болулар. Олар чоорту дөмүчүлүг баткаш, нийелдиги шаары болу бээр-лер. Оларын хой кези уга-зын чепсек кижилер чытырар эмелестерге барып чурттал-ганын доозарлар.

Араганын уламы-биле тыла-ган психиктиг аарыларын кол-кору минди: 1) ак ха-мылда, тодарзар демектери: каракка чүлө көстүр (галлюци-нация), эвг юнор, хан ба-зышкыны өрүлээр, бажок болгаш бүтү боу сирилээр; 2) корсакос психозу: угазын сүлөөнээр, ууш шынар, угап боолар шыаа куудулар, ажаллаар арганы чыдыр; 3) ажал (сегрестеелд ижил ту-руу бөрү).

Бөжөк грамм водка ижи-терге беши кижини чүлөш угап билир, боол саггары бергелээр, оларын чылаа ку-дулар, шийгээшкенин ший эвес апар, ажаллаар шыаа дорайтар, ол хиреде оон бо-дунга күжү немекши берген шыкш кылдыр сагындырар. Шийгелдиги көргүскен: бир эвес элээр кижиниң сиреде бир чүк үжөн килограммы тырткан болза, чүк грамм вод-ка ишкен соонда ийи шак болгонда ол-ла кижин чүлө чүс сести тырткан.

Араганы бичкенде да тур-гаш, доктаамал ажал болза, кижини ажаллаар шыаа до-райтар турар. Минди дур-жууга кылдырар анык ий-жерлерде тургустунган ийи болук кылганын барылаа-лап

төтөөр ажал кымыл турган. Бирги бөлүктү кижилеринге ийи ижерин, а ийгээшкени чүлө ээртес суксуу ижерин «шөшээрзэ». Пиво ижи турган улушту ажал төдөрзү ор-нок жоулаар кеселтес, ак калган шыкш ылаабыс болу-п, кудаларга конугу элзешти алаар кижини мен. Чүрөк азы өскө кижиниң үзүлде алаа турган кижилер херек ха-мында ийи чөөн дампын аразын кезер эмниин хачы-беле кезип турганын көргөн боор. Ол дампылар чымышын бергелээр, чалгыс миллиметр-да ийгеле хажыш кыныр болза, дампыны кийиптир бо-лур, а оон уламы-биле айыл-да тургустуна бээр. А бир эвес кезер эмниин хоу сир-илээр, кичонгей кошкаар, хо-луну шынаалар шылаар алаар, оон кытан кезип-кинир улаа-лаара айыл-ба-де доостур апар.

Араганын кижилериниң кы-жынында ажалында ажал бо-лур бе? Дээр арагалакы чылаадынын богу аары кы-лыканын бо-ла динчалар бис. Оон нерви системасын орта-лааналынын, түнел эскерик каарынды оожукунун, ходе-лешкениннериниң аавангыр эви-ниин түнелсип ол-дур.

Спиритиг арагалаары бичи-ни ижерге хора чок дээр ийи-лөк болза бар. Ол бааа шын эвес.

Дирин амантарга кымыл турган дуржулаар үзүлде ийи-лөк бээр сүткө хөмө ар-га мөмөш, ийи сүт-биле ол ийи-лөк элээр чүк чөмөрсөп. Бир ит элээр кыш ааларын дургузума ийи-лөк бис бир дур спирит сүт-биле хөмө ийи-лөк. Ол амантар ол бергек соонда, ийиниң хара кезип

адыр, сымг болгаш сирек болуру-биле кезээде чогуур шакта удуз чылаа алыр тур-ган мен. Чүрөк мунан онук-терини кайы-бирээшкени кезээде чылаадында-даа оон жоулаар кеселтес, ак калган шыкш ылаабыс болу-п, кудаларга конугу элзешти алаар кижини мен. Чүрөк азы өскө кижиниң үзүлде алаа турган кижилер херек ха-мында ийи чөөн дампын аразын кезер эмниин хачы-беле кезип турганын көргөн боор. Ол дампылар чымышын бергелээр, чалгыс миллиметр-да ийгеле хажыш кыныр болза, дампыны кийиптир бо-лур, а оон уламы-биле айыл-да тургустуна бээр. А бир эвес кезер эмниин хоу сир-илээр, кичонгей кошкаар, хо-луну шынаалар шылаар алаар, оон кытан кезип-кинир улаа-лаара айыл-ба-де доостур апар.

Араганын кижилериниң кы-жынында ажалында ажал бо-лур бе? Дээр арагалакы чылаадынын богу аары кы-лыканын бо-ла динчалар бис. Оон нерви системасын орта-лааналынын, түнел эскерик каарынды оожукунун, ходе-лешкениннериниң аавангыр эви-ниин түнелсип ол-дур.

Спиритиг арагалаары бичи-ни ижерге хора чок дээр ийи-лөк болза бар. Ол бааа шын эвес.

Дирин амантарга кымыл турган дуржулаар үзүлде ийи-лөк бээр сүткө хөмө ар-га мөмөш, ийи сүт-биле ол ийи-лөк элээр чүк чөмөрсөп. Бир ит элээр кыш ааларын дургузума ийи-лөк бис бир дур спирит сүт-биле хөмө ийи-лөк. Ол амантар ол бергек соонда, ийиниң хара кезип

шиччелээр, оон баарында, бажынында, хырында, алаагы чүрээде удуз өскө-рилдиктерин бар болган. Би-чин экистерин чөмөгө водка хоуш берип тургаш, оларын оюлдуз, медресенин аайы-ралы өскө үе-чегелеринден оранок жоулаар.

Мен эмчи кижин болганымда, арага ишкенден (ыламын бичи хөмөздөгү үзүлде) болулаан айылдарын өскө-рөп ужурга таарышкылаан мен.

Бистин клиникалык Сергей Н. ден оолау жооелген. Оон хара ээрбел-ле ажы, а аары — эв берге хан куртуушкуну бар бир широз. Спиритиг ара-галары ол бичинден-ле ийи эгелзэн. Чөмө ийиш анык кижилерини баары аар хораналышкында азы кайы-лор чүлө ийиш, оон түнелсип, элзешти алаа дорайтар. Оон кажан баар дорайтар-кынын, кажан баары кеткел-дери сорбулган, мунгалталы бээр, широз болуп доостур.

Сергейнин аары баа ий-чээр болган. Ол болаа чедип-чегил амыдыралдыг ала-неши огу. Ол бичи турда, ала-не-ши ош күнү-биле-даа кымы-таарлаас турганнар. Ажыны кезе хиреи чегелээр болур, ол ийиш чаргалар турган. Ындыг-даа болза чамдык алазы калды-бир корум-чү-рүмү доктадылар ораа-ды-ларга, ийи, ийиш кырган-ады алаа шыгыны-биле удузларын үнелер, ийи-лөк дөмөш ош-бүлөк эвс-дам үн-дөрбөл-биле соккан кээр. Сергей 14 харымында эгелсип кымыл ижер алган. Ол а-дымында ресторандар тур-ган. Өөренир багы, иштет-кү доран-ла кирип шыдаан.

Ф. Г. УГЛОВ.

Сергей ээрбел ийилээр, ала-неши ош төртүтүнгөн ху-н ээртгегенер. Сергей бо-лудук онуктерин чым экел-ген, олар хондур ийишкенер.

Эртеми оон күсүзү атты-ны эгелзэн. Баштай хан-чор-кусазы, оон соонда арыг хан удуз эгелзэн. Ону эмелесте алаарга, бүтү хөмөкчелерин ажаллаарга-даа, хан кусту-рары уламчыламышан турган. Оон амы-тын дээр өмчлөр каш хүн улаштыр, чамдык ийелген шыкыны-даа турган, демисекши келгенер. Ынчал-тура, хан кустурушкуну доктадып алганыр. Сергей чоорту сепил эгелзэн. Эмчелер алаа араганы чөмө ийишкы шыгыны сагындырар каа-лар. Ийи ай хире туттунган соон-да, байдалы эки боорга, бааа катан эрчи чачы-биле ийи эгелзэн. Бир чыл болгонда хан кустурушкуну каттапкан, мурункулар-даа хан кусту-рушкуну доктадып алганыр. Сергейнин амы-тын камгалап алыртыга хой хан, хой үе, хой күш херекетти-ген. Арай боорда хан кусту-рушкуну доктадып алган-нар. Аары кижин чүгээр бооп эгелзэн. Хан токтукунуну бү-рүн доктааткан соонда чүлө ийи ай болгонда эмелестен үндүр бижикте.

Бо улаада чүлө алаа эес-харын алаа, кырган-аа-ны алаа ийишкен оон бодунда эржип дилзеген. Ындыг-лаа болза ол кымы-даа кичи-лөт салбастап, бодуну күтүзүн, бисе кымыртыга чыгыш кал-ган. Ынчалга ала-неши, кырган-аа-ны эржип ийиш-кенин ол херекке албаан.

(Уламын).

Н О Я Б Р Ъ 20 - Д Е

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Ус». Информастыг программа. 8.50 — Эртеги гимнастика. 9.